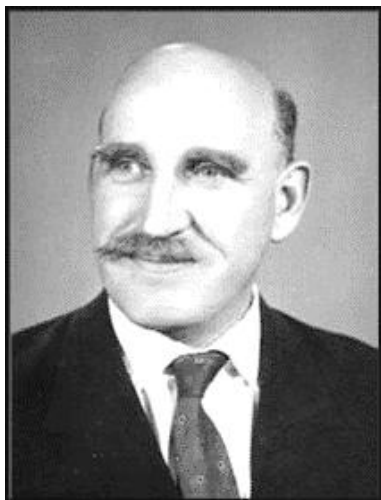

DUBOVSZKY KATALIN

„Jónép! Figyelem!”

Így szólította diákjait a 111 éve született
Dubovszky Károly (1911–1981), a balassagyarmati
Madách Imre Fiúkollégium volt igazgatója

Emblematikus pedagógus volt, aki a Palócföldön született, és munkásságát a Palócföld „fővárosában”, Balassagyarmaton fejezte be.

A Felvidéken, egy Ipolyság (ma Szlovákia, Šahy) melletti faluban, Kistúron¹ (Dolní Turovce) született 1911. augusztus 17-én. Magyarországon született, s mire kisiskolás lett, a trianoni békediktátumnak köszönhetően szülőfaluját a Csehszlovák Köztársasághoz csatolták. Húsz évig tartó magyarellenességben élte meg ifjúságát, ami meghatározta a magyar haza iránt érzett szeretetét, nemzeti tudatának formálódását.

2021-ben ünnepeltük születésének 110. évfordulóját, és emlékeztünk meg halálának 40. évfordulójáról. Hetven évet élt, ebből 35 évet a Felvidéken és Kárpátalján, 35 évet Magyarországon.

Visszaemlékezésemben a kollégiumi élet eseményeiről, a gyarmati társasági és magánélet egy-egy mozzanatáról szólok.

Dubovszky Károly a magyar hazának elkötelezett pedagógusa volt, akire mindenki emlékezik, akivel valaha találkozott. Emlékezetébe vésődött nemcsak robusztus alakja, a tar fején a sok időt látott kalapja, amit fejbólintás kíséretében megemelt, ha ismerőssel találkozott, miközben felhúzta sűrű vörös szemöldökét. Tengerkék, tiszta fényű szeméből szeretetet sugárzott a jövővényre. Majd derűs hangon üdvözölte, és meleg baráti kézfogás

¹ Kistúr (szlovákul Dolné Turovce) Nagytúr településrésze, korábban önálló falu Szlovákiában.

közben tiszteletet, megbecsülést sugárzó módon köszöntötte. Gesztusai, mimikája, hangszíne árasztották, sugározták a másik ember tiszteletét, szeretetét, az egyénbe vetett optimista hitét. Születetten pedagógusalkat volt, aki magas erkölcsiséggel és küldetésstudattal, jó érzékkel volt képes felismerni mások tehetségét. Tudott gyönyörködni mások cselekedeteiben, alkotásaiban és tudta segíteni a diákok képességeinek kibontakozását.

A Felvidékről indult, és 1952-ben Balassagyarmatra érkezett. Milyen volt életútja, kárpátaljai és felvidéki pedagógiai munkássága? Ha röviden akarom szavakba foglalni, azt mondanám, göröngyös, nagyon nehéz, megpróbáltatásokkal, társadalmi, politikai kihívásokkal tűzdelt. Részletes életútjára² nem térek ki, mert erről több forrásból³ is tájékozódhatnak az érdeklődők, csak a balassagyarmati évekről, a kollégiumi életről szeretném a fátlyat fellebbenteni.

Balassagyarmat

Vajon mi motiválta édesapánkat, aki 1946-ban települt át Magyarországra, hogy 1952-ben a Közoktatásügyi Minisztérium által felajánlott állások közül a balassagyarmati diákotthoni igazgatói állás mellett döntsön? Elsősorban az a tény, hogy közelebb kerüljön szülőföldjéhez, családjához, akikkel áttelepülése óta nem találkozott.

A diákotthon történeti előéletével nem foglalkozom, csak az 1952–1972 évek főbb pedagógiai eredményeivel, sikereivel, kudarcával diákok, kollégák visszaemlékezései és levéltári dokumentumok alapján.

A balassagyarmati diákotthon életének minden oldalú irányítása, pedagógiai munkájának megszervezése hasonló feladatok elé állították, mint amelyeket a kunhegyesi és a szolnoki diákotthon életének megszervezése során átélt, megküzdött és sikeresen megoldott. Most is a szocialista nevelés követelményeinek, elveinek megfelelően dolgozta ki és építette fel a diákotthoni közösségi élet mindennapjait. Életük minden mozzanatát a tervszerűség, az önfegyelemre alapozott fegyelemre nevelés jellemezte, ami szigorú napirendre épült. Össze tudta kapcsolni a mély magyarságtudat nemcsak tanult (Comenius Egyetem, Pozsony, Állami Tanító-kép-

² Dubovszky Katalin: *Egy közép-európai pedagóguspálya*. http://www.tani-tani.info/egy_koznep-europai_pedagoguspalya

³ Dubovszky Katalin–Peltzer-Dubovszky Livia 2013. *Emlékezés Dubovszky Károlyra. Visszapillantó*. A Madách Imre Városi Könyvtár Évkönyve, 2013. Balassagyarmat, 90–111.; Zonda Tamás 2013. *Balassagyarmat jeles polgárai*. Harmadik bővített és javított kiadás. Balassagyarmat, 85.

ző-intézet, ideiglenes tanítói képzés, 1937), hanem mélyen megélt hómani elvekkel. Ahogy teltek az évek, évről évre gyarapodtak a diákközhöz közösségi programjai, szabadidős tevékenységei, az önművelés, önfejlesztés különböző területei.

A diákok sokoldalú szabadidős tevékenységének, művelődésének bemutatására idézek volt diákja, Dr. Horváth Árpád 2016-ban írt leveléből: „Mondhatom, hogy életem meghatározó négy éve volt, amivé váltam és amilyen lettem, a négy évben tapasztaltak segítettek hozzá! A kollégiumi évek alatt fejlesztettem a hegedűtudásom a helyi zeneiskolában, hegedűtanárom Réti Zoltán volt. A kollégiumban a népi zenekar primása voltam, a komplett zenekart a Nyírjesből kijáró Gál tanár úr⁴ vezette. Sok fellépésre emlékszem, többször kísértük a gimnázium népi táncsoportját. Emellett önszorgalomból megtanultam tangóharmonikázni. A kollégisták tánczenekart alakítottak, amelyről a kép tanúskodik. A helyszín a kollégium ebédlője. Kalocsay Frigyes tanár úr⁵ szervezte a fellépéseinket.”

A képen: Faludy György szaxofon, Halász Árpád tangóharmonika, Nozdroviczky János piszton, Mészáros István klarinét és Dankó Jenő dob

⁴ Gál Gyula tanító, az Ipolysági Gimnáziumban osztálytársa volt Dubovszky Károlynak.

⁵ Kalocsay Frigyes nyugalmazott középiskolai tanárnak a város kultúrájáért, a humánus összetartozásért végzett tisztességes, példamutató és kiemelkedő munkájáért az önkormányzat Balassagyarmatért emlékérmeket adományozott. http://www.agt.bme.hu/balassi/laudacio/kalocsay_laud.html

Néhány jelentősebb esemény a diákotthon életéből

1956. október 23 – november 4.

A történelmi, társadalmi változások a kollégium falait sem kerülték el. Több kollégista visszaemlékezésében olvashatunk ezekről a napokról.

„1956. október 24-én, amikor némi zavaros hírt kaptunk a budapesti eseményekről, az igazgató úr összehívta a kollégistákat és megpróbált valami tisztább képet adni a sok zavaros, egymásnak is ellentmondó hírről. Dubovszky igazgató úr ebben a helyzetben úgy döntött, hogy mivel nem tudja 100 százalékos biztonsággal garantálni a kollégisták testi épségét, és az ellátásuk is bizonytalanra vált, a városból utolsónak indított vonatokkal az egész társaságot hazaküldi. Csak néhányan maradtunk, akik az időközben megalakult Forradalmi Tanács felhívására a városi Nemzetőr-ségbe jelentkezünk.”⁶

Édesapám a forradalom leverése után a forradalomban részt vevő, tüntető diákjait megvédte, hogy ne csapják ki őket a gimnáziumból, és folytathassák tanulmányaikat, érettségit tegyenek.

1957–1962 között a Nógrád megyei középiskolai kollégiumok szakfelügyelője lett. Az 1958–59-es tanév a kollégiummá avatás követelményeinek lelkes teljesítésével telt. Ennek érdekében a kollégium pedagógus- és diákközössége sokoldalú kulturális és sporttevékenységet végzett.

Az előkészítő munkákról és a kollégium avatásáról Dubovszky Károly a kollégium történetéről írt 1967. november 1-jei kéziratában a következők olvashatók: „Jó tanulmányi, politikai és jellemnevelési munkával készültünk kollégiumavató ünnepélyünkre. A megyében elsőnek értük el a kollégiumi szintet, és 1960. április 24-én diákotthonunkat kollégiummá avatták.” Azóta az intézmény neve Madách Imre Fiúkollégium.

Ünnepi műsor a szlovák-magyar barátságról

⁶ Balassagyarmat Baráti Kör Hírlevele 2015. Honismereti Híradóban megjelent cikk kiegészítése Benkő Cs. Gyula és Kocsis Mihály visszaemlékezésével. http://www.balassagyarmat.eu/Hirlevelek/Bgyhirlevel_2015_12.html

Az 1966–1973 közötti időszak küzdelem az új kollégium építésért. 1966-ban fa- és falgombásodás miatt lakhatatlanná vált a kollégiumi épület több szárnya, le kellett zárni nyolc helyiséget, többek között hálótermeket is. Diákjai számára az egészséges környezet biztosításáért harcolt, ami egyet jelentett egy új kollégium megépítésével. 1969-ben az építkezést megkezdték.⁷ Az építkezéssel járó nehézségek, kudarok nem csüggesztették el, hanem új küzdelmekre készítettek. A felmerült gondokkal és az elhúzódó kivitelezéssel két újságíró is foglalkozott, 1967-ben és 1972-ben.⁸ Meglett az eredménye. Arcidegzsába-műtét után volt betegállományban, amikor kézhez kapta a határozatot. 1973. január 1-jén nyugdíjazták. Nyugdíjazása után tovább ta-

A kollégiummá avatás ünnepi előadói

nított orosz és történelmet a Balassi Bálint Gimnáziumban és a Szántó Kovács János Egészségügyi Szakközépiskolában, valamint a balassagyarmati börtönben. Rendszeresen tartott történelmi témájú előadásokat is a TIT keretében. 1981. október 31-én hunyt el Budapesten, gyomorműtét után. 1981. november 19-én a Rákoskeresztúri temetőben örök búcsút vetünk a balassagyarmati kollégákkal és volt tanítványaival együtt.

Volt diákok visszaemlékezései a kollégiumi életről, évekről

Magyar-történelem és orosz szakos tanárként a magyar nemzeti érzésre, a hazaszeretetre nevelte tanítványait akkor is, amikor erről az iskolában nem volt szabad nyíltan beszélni.

Milyen ember, pedagógus-egénység, jelenség volt a diákok szemszögéből Károly bácsi?

⁷ A kollégium új épületét 1983-ban adták át. (Nógrád, 1983. március 12.)

⁸ Tóth Elemér interjúja Dubovszky Károllyal. Nógrád, 1967. augusztus (23/179–205. sz.), 1967. 08. 13. 190. sz., 4. p.; Havas Ervin cikke: *Játék a felelősséggel. Egy fel nem épült kollégium története*. Népszabadság, 1972. március 7.

A Szántó Kovács János Egészségügyi Szakközépiskola kórusát Kalocsay Frigyes tanár úr vezényelte, megbató szölamaikkal búcsúztak felejthetetlen tanárunktól.

Németh Árpád tanár, festőművész: „Dubovszky igazgató úr hangos beszédű, határozott, rendet tartó, férfias jelenség volt. Katonás stílusa mellett nem titkolta, hogy »nagy szíve van«. A »fiai« megszólítás szokott volt tőle.”⁹

Tóth György: „Dubovszky Károly igazgató szigorú, de igazságos pedagógus, vérbeli nevelő volt. Nem haverkodott a diákjaival, elnázta a kb. száz élénk kamasz fiú kisebb-nagyobb rakoncátlanságait és laza magatartását, de megfelelő fegyelmet tartott köztük.”¹⁰

Dr. Ungár László főjegyző: „időnként megtette, amikor más tanár volt az ügyeletes, és hangoskodtunk, hogy csendben megállt a bejárati ajtóban, és mély, tekintélyes hangján csak ennyit mondott: »Jónép! Figyelem!« Erre olyan csend lett egy csapásra, hogy a légy zümmögését meg lehetett hallani a teremben.”¹¹

Dr. Szöllősy Ferenc címzetes főjegyző, ügyvéd: „Nem ismert munkaidőt, éjjel–nappal számíhattunk rá, hiszen a kollégium tőszomszédságában lakott. A legváratlanabb és a leglehetőlenebb időpontokban tudott megjelenni és ellenőrizni a folyosókat, illemhelyeket, hálót, körleteket. A kollégium, a

⁹ Dubovszky Katalin: *Egy közép-európai pedagóguspálya*. http://www.tani-tani.info/egy_koznep-europai_pedagoguspalya

¹⁰ Peltzer–Dubovszky 2013. i. m. 104–106.

¹¹ u. o. 107–108.

közösség a »JÓ-NÉP« volt a mindene, az Élete. TÖRŐDÖTT VELÜNK – anyánk, apánk sem jobban... Szigorú, de igazságos és jó ember volt.”¹²

Kapcsolata a kollégákkal, pedagógiai elvei

Pedagógiai elkötelezettségét, hitvallását megismerhetjük a kollégiumban végzett nevelőmunkáról szóló éves és féléves beszámolóiból, melyek méltán tükrözik növendékekkel, kollégáival kapcsolatos pedagógiai koncepcióját, elveit, nézeteit, törekvéseit, gyakorlati tetteit.

Munkásságában a közösségi nevelés és az egyéni bánásmód pedagógiája szerves egységet alkotott. Erre a szemléletre nevelte a pedagógusközösséget is.

A nevelőtestület elsőrendű feladatává tette a diákok sokoldalú megismerését, ami magába foglalta az egyén lelki alkatának megismerését és önismeretre nevelését is. „Ötödik nevelési feladatként azt jelölöm meg, hogy minden szellemi ráhatásunk maradandó érzelmekkel telítődjenk növendékeinkben: tudjanak örülni a legkisebb dolognak is, legyen akaraterejük a nagy tettek végrehajtására is: szeressék ezt a hazát, melynek fiai, sorközösséget vállaljanak társadalmunkkal, és minden emberi jószándék harcosai legyenek.”¹³

Kapcsolata a szülőkkel

Félévente tartott kollégiumi szülői értekezletet, egy-egy alkalommal ebéddel is megvendégelte őket. Sokszor hétköznapiakon a városba beutazó szülők megköszönték, hogy biztonságban tudhatják gyermeküket. A szülőkkel rendszeres kapcsolatot tartott, hogy tájékoztassák a gyermekük fejlődéséről, eredményeiről, és nevelési tanáccsal lássa el őket. A Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltárának balassagyarmati részlegében őrzik az 1955. október 25-én 33 szülőnek írt levelét.

Milyen volt magánemberként?

Az 1950-es években az emberek magánéletét átszöttek a közösségi tevékenységek, a közösség érdekében végzett erőfeszítések, munkálkodások (pl. szabadszombati társadalmi munkák, fizikai felajánlások stb.)

¹² u. o. 106–107.

¹³ Intézkedések, javaslatok, határozatok az 1970/71-es tanév II. félévére. A Madách Imre Fiúkollégiumban őrzött kézirat.

A város közösségének összetartó erejét erősítették a város kulturális eseményei, versenyek, programok mellett a családi, baráti összejövetelek. Családunkban ilyenek voltak a Jolán és Károly napi köszöntők és a kéthetente megszervezett kártyapartik. A férfiak ultiztak, a feleségek rablórömit játszottak.

Édesapám nyugdíjazása után egyre-másra „fogyni” kezdtek a barátok, már nem működött a BÖBE asztaltársaságuk¹⁴ sem, de a kártya-játék szeretete megmaradt. Édesapánk megtanított bennünket ultizni (később a pedagógusférjeket is), édesanyánk pedig a rómi és a rablórömi kártyajátékra. Ha hazautaztunk, együtt kártyázott a család.

Édesapánk szívvel-lélekkel, nagy odaadással végezte a házi és a ház körüli munkákat is. Nagyon szerette édesanyánkat és természetesen bennünket is. Vasárnaponként édesanyánknak az ágyba tálcán vitte a reggeli gőzölgő feketekávé kíséretében, és ha hazalátogattunk, nekünk is. Édesapánkat büszkeséggel töltötték el lányai¹⁵ sikerei, eredményei. Szeretett dicsekedni, büszkélkedni velünk. Ha élne, öt unoka és hat dédunoka köszöntené ünnepnapokon.

Ancsel Éva gondolatával zárom visszaemlékezésemet: „Az értékek láthatatlanok, akár a szél. De ahogy a falevelek rezgéséből tudhatjuk, hogy fúj a szél, az emberek cselekedeteiből is felismerhetjük értékeiket.”

¹⁴ BÖBE társaság (Balassagyarmati Öreg Barátok Egyesülete), tagjai voltak: Dr. Szalkay Zoltán, Cseh Béla, Dobó József, Rozmán Vilmos, Sas Dezső és tanárok a Balassi Bálint Gimnáziumból), a nők pedig az ún. ÖTYE Asztaltársaságot (Öreg Tyúkok Egyesülete) alkották. A BÖBE Asztaltársaság Alapszabálya tartalmazta a tagok jogait, kötelességeit, amit nemcsak a tagok, hanem a tagok feleségei is aláírtak, hogy vasárnaponként déli órákban az Ipoly étteremben elengedik a férjüket a találkozóra. (Családi dokumentum, kézirat.)

¹⁵ Ildikó (1943. december 18. Budapest – 2008. március 8. Tatabánya), az ELTE-n magyar-történelem szakos gimnáziumi tanári képzést szerzett.

Katalin (1945. január 9. Barsfüss (Trávnica), kis kiterő után pedagógia szakos előadói képzést szerzett a JATE-n, majd közoktatási szakértő lett.

Lívia (1953. május 30. Balassagyarmat), előbb orosz-történelem szakot végzett az Egri Tanárképző Főiskolán, majd német nyelvből tanári képzést szerzett.